

Секція 1. Загальна педагогіка та історія педагогіки

Гула Л.В., аспірант ХВНУС,
асистент кафедри методики професійного навчання
Миколаївського Національного аграрного університету
м. Миколаїв, Україна

ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Розширення сфери впровадження студентоцентрованої парадигми є, на сьогодні, одним з ключових напрямів розвитку Європейського простору вищої освіти. Саме студентоцентризм відповідає вимогам і запитам сучасного суспільства, яке потребує компетентних, творчих, ініціативних фахівців-особистостей. Характерною рисою студентоцентризму, як ідеї людиноцентризму, є прагнення реалізовувати підхід, у якому цілісність внутрішнього світу людини забезпечує взаємозв'язок особистості й суспільства. Студентоцентризм поновлює суб'єкта в освіті і скеровує до становлення індивідуальності студента, формування його цілісної особистості. Ідеї студентоцентризму мають стати підґрунтям проектування освітнього середовища, яке забезпечує умови для саморозвитку, самоорганізації та самореалізації особистості у професійній діяльності, творчості та інших видах діяльності при їх усвідомленому виборі.

Зараз ідея студентоцентризму позиціонується як одне з основних гасел реформи вищої освіти. Загалом в освіті при осмисленні сучасних трансформаційних процесів все частіше використовується поняття «парадигма». Існує досить велика кількість наукових джерел, в яких йдеться про зміну освітньої парадигми та про необхідність впровадження нової освітньої парадигми. В них даються різноманітні класифікації освітніх парадигм, розглядаються спроби обґрунтувати правомірність використання

самого поняття «парадигма» в філософії освіти. Переважна більшість дискусій точиться навколо питань щодо сутності поняття «парадигма», доцільності застосування парадигмального підходу при осмисленні освітньої проблематики.

У філософію термін «парадигма» вперше впровадив позитивіст Густав Бергман, однак справжній пріоритет у його використанні і поширенні належить Томасу Куну. Під парадигмою він розумів «визнані всіма наукові досягнення, які протягом певного часу дають науковому загалу модель постановки проблем та їх розв'язання»[1,с.11]

Поняття “парадигма” означає найбільш загальні принципи розуміння та інтерпретації об'єкта дослідження, що прийняті в певному науковому співтоваристві. Його використовує загальна філософія освіти для означення культурно-історичних типів педагогічного мислення та педагогічної дії. Кожна віха відображається у неповторній зворушливій картині світу і людини в ньому залежно від загальних світоглядних уявлень про природу, про просторово-часові характеристики, про причинно-наслідкові зв'язки явищ, подій та речей, про людину і її сутнісні здібності, цінності, духовний світ, відношення до самої себе й інших людей. З 90-х років ХХ століття термін «парадигма» набуває педагогічного змісту та міцно закріплюється в особистісно активному освітянському просторі. Взагалі парадигмальний аналіз досліджень у соціогуманітарній науці міститься у розробках таких зарубіжних вчених, як: І. Лакатоса, К. Поннера, С.Тулміна, М. Фойерабенда, Дж. Холтона та ін. Кульмінаційна хвиля наукової революції парадигмальної переорієнтації освітньої системи України приходить на 1995-1999 роки, час коли виголошені відповідні альтернативи та класифікації. Серед науковців ближнього зарубіжжя парадигмальний підхід у педагогіці та дидактиці використовували Ш.О Амонашвілі, О.Г. Асмолов, Є.В. Бордовська, А. П. Валицька, Б.С. Гершунський, І.А. Колесникова, Г.Б. Корнетов, В.В. Кумарін, Н.С. Ладижець, А.О. Лігоцький, Ф.Т. Михайлов, О.М. Новіков, В.А. Петровський, О.Г. Прикота, А.О. Реан, В.М. Розін, Х.Г. Тхагансоєв, В.Д.

Шадріков та ін. Парадигмальне осмислення соціокультурної ситуації у сфері вітчизняної освіти розглянуто у працях Г.О. Балла, І. А. Зязюна, К.В. Корсака, В.Г. Кременя, В.І. Лугового, В.І Мадзігона, В. А. Нікітіна, Г.М. Сагач та інших авторів.

У педагогіці концепції парадигми присвячена дуже велика кількість наукових праць, хоча і до сьогодні немає чіткого розмежування понять «освітня парадигма» та «педагогічна парадигма».

Перше поняття науковці розуміють як :

- провідний підхід до відбору змісту та форм організації освіти, спосіб виховання і навчання(Б. Бітінас);
- сукупність ключових понять, положень й ідей, котрі визнані педагогічною спільнотою в конкретний історичний відрізок часу і становлять методологічну основу досліджень в науці;
- вихідну концептуальну схему, модель постановки проблем та їх вирішення у сфері освіти (Н.А. Шмирьова, М.І. Губанова, З.В. Крецан) [2]

Друге інтерпретується як:

- сукупність теоретичних, методологічних та інших настановлень, прийнятих науковою педагогічною спільнотою на кожному етапі розвитку педагогіки, якими керуються як зразком при вирішенні педагогічних проблем ; певний набір приписів (Г.М. Коджаспірова, А.Ю. Коджаспіров);
- усталена, світоглядно узвичаєна модель-стандарт вирішення певного класу педагогічних завдань (М.Ю. Олешків, В.М. Уваров) [3]

Понятійний формат освітньої парадигми більшістю дослідників визначається як основа, ідея, підхід до проектування освітніх систем, базова модель або стратегія освіти [4].

Традиційна модель освіти, цілеспрямована на передачу необхідних знань, умінь, навичок, втрачає нині свою перспективність[5]. Сучасна освіта, стверджує В.Г.Кремінь, - це поле комплексних досліджень, міждисциплінарного підходу і системного аналізу, оскільки вона є складно

системним об'єктом, як до складних системних належать її основні проблемні ситуації [6].

Узагальнення творчої спадщини репрезентаторів педагогічної науки показало, що протягом останніх років різними авторами запропоновані зовсім різні класифікації парадигм. Вектор системи освіти на засвоєння знань, який був традиційним і доречним ще у ХХ столітті, сьогодні не відповідає сучасним реаліям. Сьогоднішнє суспільство потребує « нової моделі людини » з інноваційним типом мислення, котра здатна приймати самостійні відповідальні рішення та легко адаптуватися до постійних змін у сучасному непростому соціумі. Тільки така освічена людина буде конкурентоспроможною в будь-якій сфері.

Тому безперечно, виникає нагальна потреба в масштабних змінах освітнього процесу в Україні. Необхідне термінове запровадження компетентнісного підходу через студентоцентризм.

Становлення загальноосвітнього світового простору, інтенсивний пошук та впровадження студентоцентрованого навчання в освітню практику потребують переосмислення існуючих форм і змісту вищої освіти. За умов ступеневого навчання – це головне поєднання базової підготовки з широким діапазоном можливостей підвищення кваліфікації та перенавчання. Усвідомлення змін, котрі відбуваються нині в нашій державі, допомагає визначити стратегію і тактику побудови нового освітнього процесу у закладах вищої освіти (надалі ЗВО) на основі студентоцентрованого навчання, яке має на меті постановку освітніх цілей в контексті розвитку у студентів здатності самостійно вирішувати проблеми в сфері професійної діяльності; організацію освітнього процесу на основі індивідуальної освітньої траєкторії саморозвитку, самостійної роботи спрямованих на розвиток суб'єкт-суб'єктної взаємодії, створення умов для формування у студентів досвіду самостійного вирішення пізнавальних, комунікативних, організаційних, моральних та інших проблем майбутньої професійної діяльності в умовах студентоцентрованої освітньої парадигми.

Тільки студентоцентрована освіта передбачає таку організацію освітнього процесу суб'єктів, яка максимально зорієнтована на їхні індивідуальні особливості та специфіку особистісного розуміння світу. За таких умов відбувається не тільки передача знань, вироблення умінь, але й уміння вчитися самостійно, формування життєвих планів, спрямованості пізнавальних інтересів, ціннісних орієнтацій, розвиток свого особистого потенціалу суб'єктів освітнього процесу сучасного ЗВО.

Література:

1. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун; пер. с англ. [2-е изд.]. – М.: Прогресс, 1977. – 300 с.
2. Парадигма образования: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://didacts.ru/dictionary/1010/word/paradigmy-образovanija>
3. Парадигма педагогическая: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://didacts.ru/dictionary/1008/word/paradigmy-pedagogicheskaja>
4. Овчинникова М.В. Сучасні освітні парадигми: основні визначення [Електронний ресурс] / М.В. Овчинникова // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Педагогіка і психологія. – 2010. – Вип. 25, Ч. 1. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2010_25_1/ovhinn.pdf. – 6 с
5. Зязюн І.А. Освітні парадигми та педагогічні технології у вимірах філософії освіти [Електронний ресурс] / І.А. Зязюн // Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського. – Вип. 1.33. – Режим доступу до журн.: chrome-extension://oemmnndcbldboiebfnladdacbd/fmadadm/http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/6_5.pdf
6. Кремень В. Філософія людиноцентризму у контексті проблем освіти [Електронний ресурс] / Василь Кремень // Електронне наукове видання матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. “Гуманізм та освіта” (11–13 червня 2006 р.) / Міністерство освіти і науки України, Академія педагогічних наук України, Вінницький національний технічний університет, Університет Євле (Швеція). – Вінницький національний технічний університет (ВНТУ), 2006. – Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06kvkpo.php>